

KAJUHOVA NAGRADA ZA LETO 1989

Založba Borec in založba Partizanska knjiga sta tudi v letu 1990 podelili Kajuhovo nagrado najboljšim izvirnim delom, ki so izšla pri teh dveh založbah.

Kajuhovo nagrado za leto 1989 (podelili so jo 22. februarja, ob obletnici Kajuhove smrti) je prejel tudi pisatelj MATE DOLENC za knjigo STRUPENA BRIGITA (Borec, 1989, Kurirčkova knjižnica). Žirija (Ivan Bratko, Zorka Peršič, France Rozman, Milan Dekleva, Jože Horvat, Jože Snój, Janez Mušič in Jaroslav Skrušny) je podelila nagrado z naslednjo obrazložitvijo:

Ekološka povest z dna morja STRUPENA BRIGITA zajema svojo fantazijsko pravljičnost v resnični zasnovi – potopitev Brigitte Montanari s strupenim tovorom na krovu. Vznemirljivo potovanje malega junaka Vaneta je zato dvojno, skozi vtise otipljivega kopnega in skozi izmišljajočo se skrivnosti morskih globin.

NEKONVENCIONALNA LIKOVNA GOVORICA Z NADIHOM LJUDSKOSTI

Slovensko otroško izročilo – izštevanka, zmerljivke in pesmice, ki jih je zbral Roman Gašperin in izdal 1990 v knjigi *Enci benci na kamenci*, so bile Zvonku Čohu ustvarjalni izziv, iz katerega je nastal svež in duhovit opus ilustracij v slikarjevi nekonvencionalni likovni govorici z nadihom ljudskosti. Če avtorja poznamo iz knjig za otroke, ki jih je ilustriral doslej, opazimo v tej knjigi podobno nagnjenje do karikature v risbah kot tudi do barvno subtilne obdelave ozadij. Če ga poznamo tudi kot avtorja risanih oziroma animiranih filmov, nas ne čudi njegov iluzionizem gibanja figur v slikah. Če pa se zbrano osredotočimo na njegove ilustracije, nam kontrast med hoteno nelepimi upodobitvami otrok in odraslih, naslikanih včasih v ostrih obrisih in v že kar kričečih barvnih nasprotjih ter tenkočut-

nim barvnim niansiranjem ozadij, razkriva umetniško osebnost, ki se zmore, hkrati ko zabava in zbada s pripovedjo, izražati tudi poetično. Gre morda za ostanek mladostnikove preobčutljivosti, ki jo želi skriti v navidezni grobosti likovne govornice?

Preproste otroške ljudske pesmi so slikarja napotile tudi v razmišljanje o preprosti ljudski likovni ustvarjalnosti. Tako v nekaterih ilustracijah, kot npr. ob pesmici *Hej huja haj, se ovca pase zdaj...*, lahko vidimo nekaj tradicionalne vaske idiličnosti, v *Bog daj srečo za eno kravo rdečo...* pa se zdi, da slikar zavestno uporablja naivno likovno govorico. Vendar idiliko v prvem primeru namerno razbije s pastirčkom, ki mu smešno zaviha usta, njegova glava je v primerjavi s telesom prevelika, ganljivo smešen pa je tudi s palico v roki in pogumnim korakanjem za becko, ki lahko potno skače pred njim. V drugi sliki pa avtor meša elemente naive z likovno profesionalnostjo: čvrsta risba s trdno kompozicijo in obvladanje prostorske perspektive se povezuje s kričečo barvitostjo in smešnim pretiravanjem v nadrobnostih.

Največkrat Zvonko Čoh najde likovne podobe za pesmi v svoji bogati in svojevrstni domišljiji in v spominu na polpretekle malomestne, kmečke in bajtarske interierje, na vaška in predmestna dvorišča in igrišča ter na široke travnike in polja.

Prevelike in predebele roke in noge figur, obuvala vseh mogočih vrst, kot domine veliki zobje "junakov" v prevelikih, pogosto na široko odprtih ustih, skrivljenih v smešne ali groteskne grimase, neštetost vrst prevelikih, smešno oblikovanih nosov,... združevanje velikega in majhnega, drobnega in debelega v slikah, in predvsem uprizorjanje navideznega gibanja, je nekaj stalnih Čohovih "ikonografskih" posebnosti. Vsa ta pretiravanja in kontrasti v slikah se zde, da hkrati ko naj zabavajo otroka, sproščajo tudi duševno napetost avtorja.

Okvir, v katerega je bil slikar postav-

Ilustracija Zvonka Čoha iz knjige *Enci benci na kamenci*

ljen z otroškimi ljudskimi izročilom, je velikokrat mojstrsko izrabil za kar etnološko ambientno podajanje. Ob izštevanki *Ena dva tri, zmrzljivcev mar ni...*, upodobi fanta v peči, ki iz nje moli roka in seka drva, da si bo z njimi zakuril. Ob duhoviti ponazoritvi besedila slikar vedro naslika gašperček z dolgo cevjo, speljano na koncu skozi steno sobe, ki je od mokrih saj vsa črna. Slika ni le smešna zaradi svoje zgodbe, ampak nam prepričljivo pokaže tudi reven delavski oziroma bajtarski dom. Prostorsko stisnjenost mestnih otrok na pretesnih dvoriščih ali kar na ulicah nam posreduje ena od izštevank, medtem ko v drugi začutimo širino pri igrah kmečkih otrok na prostiranih dvoriščih, na travnikih in gozdovih. Pristna domačnost, ki je sodobna stanovanja ne premorejo več, diha iz kuhinje v ilustraciji k izštevanki *Dve pšenički, dve potički...* z velikim zelenim štedilnikom na drva, ki so zložena v zanje pripravljene luknji pod njim in skrbno naslikanem ladijskem podu z vrisanimi letnicami lesa. Deske so kot tla ali kot vaški plotovi pogosto nosilec domačnosti in hkrati nosilke slikarjevih barvnih iger. K izštevanki *En kovač konje kuje...* je slikar napravil ilustracijo, ki prepričljivo predstavi kovačnico s kovačem v njej in konja, ki stoji zunaj in čaka na novo "obuvalo". Nekaj nadrealističnega je v povezavi konjskih oči s kovačevim očesom. S kladivom kovač pravkar zamahuje po razbeljeni podkvi in si pri tem pomaga s celim telesom. Priprto levo oko ponazarja osredotočnost pri delu. V tej ilustraciji se srečujemo tudi z zrazito slikarjevo težnjo prikazati v eni sliki več ambientov z več različnih stojišč. Tudi ilustracija s cerkvijo in Tinco s "poštucano" ruto in z debelim zavihanim nosom k pesmici *Bim bam k maši zvoni...* deluje s perspektivično neobičajno postavljenom sakralno arhitekturo, nadrealistično.

Ni mogoče niti ni smiselno opisovati vseh slik. Vsaka zase je zgovorna in bistveno bogati in največkrat tudi nadgrajuje besedilo. Vse skupaj sestavljajo or-

gansko celoto, katere posamezni deli so med seboj dokaj različni. V celotnem opusu je nekaj izjemno poetičnih slik, kot npr. ilustraciji k pesmici *Ti si čašica v dlani trobentice...* ali *Cela cela od svetega Mihela...*, ki z vrbovo piščaljo priključijo v spomin nekdanje pastirovanje in izdelovanje piščali na paši in par že kar grobo karikiranih podob, kot so npr. ilustracije k zmerljivki *Metoda neroda po lojtri je šla...* k izštevanju ki *Enci benci na kamenci...* in k pesmici *Jože ima tri kože*.

Če so izrazito poetične ilustracije najbolj redke, ne smemo pozabiti, da gradivo za poetičnost ne daje velikih spodbud. Slikar svojo slikarsko poezijo rešuje neodvisno od literarnih predlog v ozadijih slik. Če je največ bogato pripovednih ilustracij s številnimi šaljivimi nadrobnostmi, kjer se zdi, da avtor brzda svojo nagnjenost k ostrejši karikaturi, če jim sledijo ilustracije, ki poleg opisanih značilnosti vsebujejo tudi pristne elemente ljudskosti in če imamo nazadnje opraviti z nekaj izrazito karikiranimi ilustracijami, ki jih tekst včasih že težko prenese, potem lahko sklenemo, da je Zvonko Čoh z ilustracijami za knjigo *Enci benci na kamenci* potrdil svoje ime ilustratorja, ki se hoče prilagoditi literarni predlogi, vendar le do tiste mere, ki ne okmi bistva njegovega sloga. Ker se zelo intenzivno ukvarja z animiranim filmom, se oba medija v njegovem delu medsebojno oplajata. Vzbujanje videza gibanja je za Zvonka Čoha tudi v slikah predpogoj. Zato je njegova edina "statična" ilustracija v knjigi piščal na svetli modrovijolični podlagi izjema, ki potrjuje pravilo avtorjevega ustvarjanja. Ker pa gre za piščal, nam slika namesto vtisa gibanja, ponuja vtis melodije.

Maruša Avguštin